

OLGA PETINTSEVA^a

The Borders of Punishment

Migration, Citizenship, and Social Exclusion

AAS, K.F. & BOSWORTH, M. (eds.) (2013). *The Borders of Punishment. Migration, Citizenship, and Social Exclusion*. Oxford: Oxford University Press

Panopticon, 35 (3), 250-256
© 2014 MAKLU | ISSN 0771-1409 | MEI 2014

^a Assistent, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Onderzoeksgroep Criminologie en Rechts-sociologie, Universiteit Gent (Corr.: olga.petintseva@ugent.be).

In een van de *panels* van de conferentie van 'The European group for the study of deviance and social control' in september 2013 werd het gloednieuwe boek *The borders of punishment. Migration, citizenship, and social exclusion* voorgesteld door de zichtbaar stralende Katja Franko AAS en de ietwat strengere doch ook trotse Mary BOSWORTH. Het boek is een van de initiatieven van 'Border criminologies', een jong internationaal netwerk van academici en practici uit verschillende disciplinaire invalshoeken (sociologie, sociale psychologie, criminologie en strafrechtsbedeling, immigratie studies, *urban* studies, juristen en politieke wetenschappers). Allen zijn ze werkzaam rond grenscontrole in zeer ruime zin: externe landsgrenzen maar ook interne en symbolische grenzen gesteld aan menselijke mobiliteit en vooral aan de migranten zelf (Border Criminologies, 2014). Het netwerk onderhoudt een actieve website, alsook hun blog, discussiegroepen, facebook- en twitteraccounts zijn bijzonder levendig en toegankelijk. Tevens organiseren ze seminars en studiedagen; het hier besproken boek vloeit dan ook voort uit één van de conferenties (University of Oxford, in april 2012). 'The borders of punishment' bundelt bijdragen over de intersectie van domeinen en concepten die doorgaans gescheiden worden in de criminologie, in het bijzonder relaties tussen immigratiecontrole, strafrecht(sbedeling) en burgerschap. De auteurs vertrekken vanuit de nood aan een meer kosmopolitische criminologie in de context van hypermobiliteit (en tevens controle ervan) – zowel in termen van meer abstracte conceptuele denkkaders en intellectuele ruimte als in termen van aandacht voor menselijk leed en onrechtvaardigheid, gekoppeld aan deze ontwikkelingen.

De alomtegenwoordige flux

Het boek is opgebouwd rond vijf thema's: met name criminalisering, *policing*, detentie, deportatie en sociale uitsluiting. De hoofdgedachte die als rode draad fungeert doorheen de bijdragen, is dat, hoewel migratie en uitsluiting geen nieuwe fenomenen zijn, wij in de geglobaliseerde context te maken hebben met veranderende raamwerken en schalen van strafrechtsbedeling, sociale controle en uitsluiting. De paradox van de openheid

van externe landsgrenzen in de geglobaliseerde wereld die tegelijk (ten opzichte van sommige groepen) een sterk uitsluitend karakter hebben, komt op diverse manieren terug in deze publicatie. Zo zien wij besprekingen van fluiditeit tussen interne en internationale grenzen. Voor studies van criminalisering en criminaliteitscontrole betekent dit dat de kwesties van geografische verandering en geopolitiek centraler worden in de analyse, dat de klassieke 'schalen' van strafrechtsbedeling (veelal opgevat binnen het raamwerk van natiestaten) herdacht moeten worden. In 'The ordered and the bordered society: migration control, citizenship, and the northern penal state' zet Katja Franko AAS uiteen hoe binnenlandse bestraffing een internationale dimensie krijgt. Ze onderbouwt haar bijdrage vanuit het postmodernistisch concept 'assemblage' van Gilles DELEUZE, om de huidige trends/flux te begrijpen. De tekst van AAS is theoretisch interessant omdat de dynamieken die de auteur bestudeert, niet simpelweg worden afgebeeld als 'samensmelting' van verschillende domeinen of problematieken (zoals zo vaak het geval is in gelijkaardige literatuur). AAS schetst een complexer beeld door de constitutie van deze nationale-internationale dynamieken te bekijken in specifieke institutionele en historische configuraties. De bijdrage kent m.a.w. de mate van abstractie die relevant is voor een ruimer (vooral academisch) publiek, zonder banale en verder onuitgewerkte uitspraken dat alles 'flux' is. De tekst van AAS is dan ook meteen een goede inleiding tot het centrale thema van het boek – grensvervaging. De typen 'grensvervaging' die in het boek aan bod komen zijn divers. Zo hebben enkele bijdragen betrekking op verschuivingen in wettelijke definities; in symbolische aspecten van het verdwijnen van bepaalde grenzen en het ontstaan van andere; grensvervaging in de praktijk van organisaties betrokken bij strafrechtsbedeling enerzijds en immigratiecontrole anderzijds; ook blijken de grenzen van concepten die aangewend worden om deze aspecten te bestuderen, niet zo stabiel te zijn. Ik bespreek deze 'vervagingen' achtereenvolgens.

Enkele auteurs hebben het over praktijken van migratiecontrole (vnl. detentie) die niet bedoeld zijn als bestraffing, doch als dusdanig worden ervaren. Er worden dan ook meteen vragen gesteld naar parallellen en verschillen tussen bestraffing en vreemdelingendetentie/uitzettingen. Bijvoorbeeld Juliet STUMPF en Ben BOWLING leggen daarbij de nadruk op gelijkenissen in ervaring (als leed-toebrengend en punitief). Anderzijds wordt er de vraag gesteld of crimmigratie gelijkgesteld kan worden met bestraffing, wat betreft procedurele elementen (i.e. ondanks de parallellen in ervaring en symboliek zijn er immers uitgesproken verschillen wat betreft de centrale principes zoals o.m. het schuldbeginsel, de discretionaire ruimte toebedeeld aan actoren betrokken in de respectievelijke beslissingsprocessen is bijzonder ruim, voorts zou er te weinig aandacht zijn voor *individuele* zaken, bovendien wordt er bij bestraffing in principe niet gedifferentieerd naargelang het staatsburgerschap/verblijfsstatuut, enz.).

Matthew GIBNEY maakt in zijn hoofdstuk 'Deportation, crime, and the changing character of membership in the United Kingdom' een vergelijking tussen deportaties en de 19de-eeuwse praktijken van verbanning. De punitieve aspecten ziet hij in het geval van deportaties als een neveneffect, dat echter zeer reëel kan zijn in zijn impact en in tegenstelling tot verbanning zelfs kan plaatsvinden zonder werkelijke veroordeling. Andere auteurs (Lucia ZEDNER, Mary BOSWORTH en Juliet STUMPF) gaan in hun respectievelijke bijdragen verder in op het feit dat criminalisering van inbreuken op migratiewetgeving op veel vlakken een strafrechtelijk karakter aanneemt maar tegelijk indruist tegen allerlei fundamentele rechts- en proceswaarborgen die hieraan

zijn verbonden. ZEDNER exploreert daarom het bestaan van parallelle strafrechten, voor burgers en voor buitenstaanders (*Bürgerstrafrecht vs. Feindstrafrecht*) en de logica's die hieraan ten gronde liggen. Universele principes van gelijkheid blijken in de praktijk enkel op te gaan voor mensen die geacht worden volwaardig deel uit te maken van de samenleving (i.e. staatsburgers en personen met een stabiel verblijfsstatuut, hoewel wat deze laatste groep betreft, enkele auteurs opmerken dat 'stabiele' statuten hoe langer hoe meer een precair karakter krijgen, *infra*).

Mary BOSWORTH stelt op haar beurt vragen rond de legitimiteit van detentiecentra en hun doelen. Zij brengt een gedetailleerd verslag van empirisch onderzoek binnen detentiecentra voor immigranten. Uit haar verhaal komen genuanceerde en ambivalente bevindingen terug (o.m. over hoe de medewerkers van enkele detentiecentra en de gedetineerden omgaan met de achterliggende ideeën en de praktijken van detentiecentra, waarbij zij in grote mate lijken terug te vallen op denkkaders en woordenschat geassocieerd met bestraffing en gevangenis). Naast deze bevindingen is de bijdrage interessant vanuit een strafrechtstheoretische invalshoek. BOSWORTH'S centrale vraag is immers of het concept 'legitimiteit', afkomstig van de liberaal communitaristische traditie, bruikbaar is voor de analyse van de detentie van immigranten. Op een indringende manier demonstreert de auteur de nood aan nieuwe woordenschat, waarbij detentiecentra niet gewoonweg mogen afgezet worden tegen gevangenis. Ook Emma KAUFMAN spreekt in haar bijdrage over de kwalijke gevolgen van retorische vergelijking van deze instellingen. Zij komt tot deze vaststellingen na een analyse van discoursen van gedetineerden en medewerkers van detentiecentra, waarbij er zich eveneens een kloof tussen het dagelijks functioneren en de doelen van de respectievelijke instellingen laat voelen.

Lucia ZEDNER spreekt ook klare taal: ze pleit voor decriminalisering van migratie, tenzij er voldaan wordt aan de basisvoorwaarden voor criminalisering. Zij en andere auteurs leggen de nadruk op proceswaarborgen en gelijkheid. De meesten benadrukken het belang van het procedurele vanuit een juridisch standpunt (dit is ook een trend binnen de recente crimmigratie-literatuur (zie bijvoorbeeld Joao GUIA, VAN DER WOUDE & VAN DER LEUN, 2013)). Een kritisch sociaalwetenschappelijk perspectief met aandacht voor de sociale kost en meer substantiële aspecten van criminalisering van migranten komt eveneens in het boek aan bod. Zo schrijft JOHANSEN bijvoorbeeld over het belang van aspecten van uitwijzingen die buiten de legale sfeer liggen – indien deze aspecten niet meegenomen worden in de beschouwing, worden minder bekende en subtiele wisselwerkingen tussen inclusie en exclusie vaak over het hoofd gezien. Toch blijven dergelijke perspectieven in het boek eerder op de achtergrond.

Enkele auteurs spitsen zich toe op de *symbolische* rol van grenzen. Zo beschrijft Vanessa BARKER in haar bijdrage 'Democracy and deportation: why membership matters most' onder meer hoe er in de casus van Roma in Zweden de Öresund brug (overigens een symbool van globalisering) omgetoverd werd tot een grens voor buitenlandse bedelaars. STUMPF heeft het eveneens over een samenvloeiing van symbolische en praktische functies van bestraffing, waarbij 'cimmigratie' een onderdeel van symbolische macht en politiek wordt. De flux is ook voelbaar op het praktisch/organisatorische vlak, zo blijkt uit verschillende hoofdstukken. In hun bevattelijke en veelomvattende tekst 'Policing transversal borders' schrijven PICKERING en WEBER over rolverschuivingen tussen politieke actoren/gevangenispersoneel en medewerkers van immigratiediensten, die traditioneel tot administratieve autoriteiten worden gerekend. Emma KAUFMAN schrijft over integratie van migratieambtenaren in strafinstellingen en de gevolgen ervan in het Verenigd Koninkrijk. Maggy LEE heeft het op haar beurt over de allianties van staatsorganisaties

en niet-gouvernementele organisaties en de belangrijker wordende rol van 'nieuwe' (private) actoren.

Thomas UGELVIK bespreekt in zijn hoofdstuk 'Seeing like a welfare state' een gelijkaardige grensvervaging maar dan *binnen* de instituties, zoals traditioneel bestudeerd door criminologen. De formele en informele samensmelting van organisaties actief in domeinen van immigratie enerzijds en strafrechtsbedeling anderzijds, die voorheen gescheiden waren, is dan ook één van de centrale thema's in 'The borders of punishment'. Darshan VIGNESWARAN schrijft bijvoorbeeld over de relatie tussen *policing* van mobiliteit en criminaliteit. De ruimtelijke transformatie van politiesamenwerking, justitiële samenwerking in strafzaken, deportaties e.d. naar een transnationale business komt terug in de epiloog van Ben BOWLING.

De 'flux' krijgt in dit boek tevens een CONCEPTUELE invulling. Concepten als bestrafing en legitimiteit, criminaliteit en criminalisering, burgerschap, gemeenschap en uitsluiting worden in vraag gesteld. De assumpties en rechtvaardigingen die aan de basis liggen van *denizenship* (hoofdstuk ZEDNER) en deportatie (als herstel van 'natuurlijke orde') (hoofdstuk BARKER) worden aan kritische analyse onderworpen. Verder worden formele en normatieve invullingen van burgerschap besproken, waarbij deportatie een constitutioneel element en instrument is geworden om grenzen te stellen aan lidmaatschap in een samenleving (hoofdstuk BARKER).

In zijn hoofdstuk beschrijft Matthew GIBNEY uitzettingen van 'criminelen' (inclusief mensen die relatief lichte feiten pleegden) en justificaties voor dergelijke processen. Deportatie van een migrant die 'gastvrijheidsprincipes' overtreedt, wordt volgens de auteur snel gerechtvaardigd als zijnde in het voordeel van de gemeenschap, maar het heeft ook een symbolische functie – met name het gevoel van gemeenschappelijkheid en eenheid creëren en hiermee afbakenen wie als buitenstaander wordt aangemerkt. Deze bijdrage draait om de symbolische en pragmatische functie van de notie '*membership*' en de balans tussen juridische, historische en sociale invullingen ervan.

Maggy LEE bespreekt in 'Human trafficking and border control in the global South' conceptuele verschuivingen waarbij mensensmokkel discursief wordt getransformeerd tot een misdrijfscategorie gerelateerd aan illegale migratie. In het verlengde van de verspreiding en institutionalisering van een slachtofferdiscours worden ongewenste buitenstaanders in dit kader 'gered' en teruggestuurd.

GELAAGDHEID

De troef van het boek bestaat niet alleen uit de focus op de enigszins modieus geworden onderwerpen van grensvervagingen en -verschuivingen. De auteurs hebben voorts oog voor de gelaagdheid ervan: de herschaalde geglobaliseerde ongelijkheid, sociale uitsluiting en de reflectie ervan in binnenlandse criminaliteitscontrole. Ook wat dat betreft zien we in het boek verschillende doch complementaire perspectieven terugkeren. Zo bespreken Katja Franko AAS en Maggy LEE in hun respectievelijke hoofdstukken de geopolitieke positie van landen en het hieraan gerelateerde machtsonevenwicht tussen 'exporteurs' en 'importeurs' van discoursen en praktijken m.b.t. criminaliteitscontrole (i.e. 'mobiliteit' van handhaving en expertise inzake grenscontrole).

Uitsluitende trends in verschillende landen zoals de uitbreiding van groepen die deportabel zijn en het precair worden van burgerschap (en ruimer, *membership*) wordt besproken door Matthew GIBNEY.

Het verschil in impact van technologische ontwikkelingen (biometrische identiteitskaarten, matching van gegevens, risk-profiling, enz.) voor mensen uit het glo-

bale Noorden of het globale Zuiden komt eveneens aan bod. Ook meer ingeburgerde criminologische thema's zoals racialisering en etnisering komen in dit boek terug, zonder sociale positie te reduceren tot alleen afkomst of staatsburgerschap (in deze zin is de veel in het boek voorkomende notie *membership* interessant om het plaatje – terecht – complexer te maken). BOWLING besluit het boek met een krachtig pleidooi dat de criminologie van de mobiliteit zich in geen geval mag losmaken van theorieën van racisme, etniciteit en subtiele intersecties tussen migratiepositie en etniciteit. Interessant is dat er in het boek aandacht is voor uitsluitende effecten van instituties en praktijken die als inherent cohesie-bevorderend en inclusief worden opgevat (democratie, welvaartstaat, o.m. in bijdragen van BARKER en UGELVIK). Op zich zijn deze onderwerpen niet nieuw, maar hun situering in het raamwerk van globale herschaling werpt een vernieuwend licht op dergelijke thema's.

EEN KRACHTIGE AANKLACHT VAN EEN WESTEN-CENTRISCHE EN NATIONALISTISCHE VISIE (EN CRIMINOLOGIE)

Samen met enkele andere kritische denkers zei Stanley COHEN (2011) dat de dominante Westerse visie van de criminologie in vraag moet worden gesteld. Dat dit boek hiertoe wil bijdragen en de criminologie buiten diens geografische en conceptuele grenzen wil dwingen, wordt duidelijk uit de bijdrage van Katja Franko AAS: er wordt gepleit voor de uitbreiding van het criminologische vocabularium, om bestraffing ten opzichte van burgerschap te gaan deconstrueren en diens rol te bestuderen in de context van globale relaties en ongelijkheden. In verdere bijdragen worden deze intenties op uiteenlopende wijzen gerealiseerd.

De dominantie van het noordelijk perspectief wordt in enkele bijdragen aangeklaagd (bijvoorbeeld hoofdstukken van BARKER en LEE) en op een aantal punten geconfronteerd met andere perspectieven. In 'Making mobility a problem: how South African officials criminalize migration' beschrijft VIGNESWARAN de Zuid-Afrikaanse praktijk van criminalisering van mobiliteit aan de hand van twee uiteenlopende en originele casussen (de wijze waarop immigratiewetgeving wordt geïmplementeerd in kwesties die relatief ver van de migratieproblematiek als dusdanig liggen: m.n. training m.b.t. de toepassing van mensensmokkelregelgeving enerzijds en pogingen in handhaving van wetgeving m.b.t. intellectueel eigendom in Zuid-Afrika anderzijds). De voorbeelden contrasteren sterk met andere (bekendere) illustraties doordat zij op het vlak van visie, tijd en ruimte gesitueerd worden binnen de Zuid-Afrikaanse context, de geschiedenis van Apartheid, enz.

Thomas UGELVIK transfereert de bestudeerde problematieken eveneens naar een specifieke context, nl. de Noorse. Hij stelt zich de vraag wat er praktisch en ideologisch gezien gebeurt met de historisch gevestigde welvaartstaat in reactie op ongewenste migranten. Ook andere bijdragen balanceren vakkundig tussen het lokale en het internationale, waardoor de bevindingen ruime relevantie kennen.

Op het vlak van tijdsdimensie relateert Dario MELOSSI in zijn historische reflectie 'People on the move: from the countryside to the factory/prison' het modern productiesysteem aan de ontwikkelingen in bestraffing en hij ziet wat dat betreft parallellen met hedendaagse migratiecontrole.

KRITISCHE CRIMINOLOGIE VAN MOBILITEIT

Het werk is goed theoretisch onderbouwd. Zoals eerder aangehaald, put AAS inspiratie uit het werk van DELEUZE en tevens FOUCAULT. JOHANSEN vertrekt in 'Governing the funnel of expulsion: AGAMBEN, the dynamics of force, and minimalist biopolitics' vanuit Giorgio AGAMBEN's concept *bare life* en is nogal kritisch hiervoor. Hij pleit voor een meer genuanceerde en minder monolithische opvatting van wat er aan de hand is, met aandacht voor *agency*, interactie tussen uitsluiting en insluiting en subtiele vormen van druk. Ook BOSWORTH belicht de *agency* kwesties, maar dan vanuit een sterker structuralistisch geïnspireerd standpunt. MELOSSI vertolkt een Marxistisch geïnspireerde visie in zijn beschouwing van de politieke economie van bestraffing (en de toepassing hiervan op de hedendaagse praktijk van migratiecontrole). David BROTHERTON en Luis BARRIOS bieden in 'The social bulimia of forced repatriation: a case study of Dominican deportees' indringende bevindingen over gedwongen repatriëring van Dominicanen uit de Verenigde Staten, gekaderd binnen Jock YOUNG's *social bulimia* van de laatmoderne samenleving.

In het boek wordt er vlot teruggekoppeld tussen abstractieniveaus en lichten verschillende auteurs het tijp van de sluier op van hun rijke empirische bevindingen m.b.t. het thema (BOSWORTH, PICKERING & WEBER, e.a.).

Het boek bouwt voor een deel verder op het recentelijk snelgroeiend domein van 'crimmigratie' (ook Juliet STUMPF die met het concept 'crimmigratie' op de proppen kwam (STUMPF, 2006) schreef een hoofdstuk in het boek). Dit is o.a. het geval in het hoofdstuk van DAUVERGNE die intersecties tussen strafwet en vluchtelingenwetgeving, alsook de problematische tendensen erbinnen, helder beschrijft. Maar crimmigratie is slechts één aspect van het gamma aan onderwerpen dat wordt besproken, ook andere niet-strafrechtelijke trends zijn opgenomen in de analyse (Emma KAUFMAN formuleert zelfs expliciet bedenkingen bij 'crimmigratie', waarbij de nadruk bijna uitsluitend op criminalisering ligt).

'The borders of punishment' is een aanrader voor mensen geïnteresseerd in migratie, bestraffing, criminalisering, sociale controle – symboliek en grensvervaging erbinnen, alsook de effecten ervan. Het boek is relevant voor een breed kritisch publiek, vooral academici maar ook practici en beleidsmakers.

De auteurs vertegenwoordigen verschillende visies en zijn ook in variërende mate optimistisch, doch kan het werk als geheel terecht gezien worden als kritisch. 'Kritisch' mag dan wel een veelvoorkomend en ambigu adjectief zijn geworden, waarbij kritiek gelijkgesteld wordt met 'afkeuren', met scepsis, met deconstructie, met een politiek label; in andere opvattingen krijgt 'kritiek' dan weer een sterkere normatieve dimensie (SAYER, 2005). In deze laatste invulling wordt er gestreefd naar kritiek met emancipatorisch potentieel – kritiek van structuren en praktijken die menselijk leed veroorzaken, en dit niet enkel door zaken af te breken maar ook door de praktijken en assumpties te expliciteren die gangbaar zijn geworden of die genormaliseerd worden in de huidige machtsverhoudingen (FOUCAULT, 1994). Het is dan ook deze laatste invulling die op diverse wijzen wordt gehanteerd in dit boek.

REFERENTIES

BORDER CRIMINOLOGIES (2014). Border criminologies. Foreigners in a carceral age. Geraadpleegd 6/3/2014, via <http://bordercriminologies.law.ox.ac.uk/>

- COHEN, S. (2011, juni). *Introduction and Roundtable discussion on original Deviancy conferences/future of criminology*. Plenaire sessie 1 *The York Deviancy Conference*, York.
- FOUCAULT, M. (1994). So is it important to think? In J.D. FAUBION, R. TRANS & R. HYRLEY (Eds.), *Power: essential works of Foucault 1954-1884*. Londen: Penguin, 454-458.
- JOÃO GUIA, M., VAN DER WOUDE, M. & VAN DER LEUN, J. (Eds.) (2013). *Social control and justice. Crimmigration in the age of fear*. Den Haag: Eleven International Publishing.
- SAYER, A. (2009). Who's afraid of critical social science? *Current Sociology*, 57(6), 767-786.
- STUMPF, J. (2006). The crimmigration crisis: Immigrants, crime, and sovereign power. *American University Law Review*, 56, 367-419.